

Відгук

Кандидата архітектури, доцента кафедри містобудування

Гнесь Людмили Богданівни

на рукопис дисертації Михіденко Марти Олександрівни

на тему «Принципи функціонально-планувальної організації сільських територій у приміській зоні м. Києва»,

представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 191 Архітектура та містобудування.

У галузі знань 19 – Архітектура та будівництво.

Дисертація виконана у Київському національному університеті
будівництва та архітектури, Київ, 2025.

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки.

Актуальність наукового дослідження зумовлена реалізацією нового територіального устрою України, зростаючим значенням сільських територій у забезпеченні продовольчої безпеки, екологічного балансу та культурної ідентичності на тлі глобалізаційних викликів, урбанізації, війни та економічної нестабільності. Особливої уваги потребують сільські території приміських зон, зокрема Київської агломерації, які відіграють ключову роль у формуванні сталого просторового розвитку, збереженні екологічної рівноваги та адаптації до нових соціально-економічних умов. Таким чином, актуальність дослідження не викликає сумнівів

У дисертаційній роботі пропонується нове концептуальне вирішення проблеми невідповідності функціонально-планувальної організації сільських територій у приміських зонах великих міст (на прикладі м. Києва) сучасним вимогам адміністративно-територіального устрою України. Зокрема, досліджується трансформація територіальних одиниць середнього та первинного рівнів — міських, селищних і сільських громад — які, попри різні соціально-економічні й ресурсні умови, історично формували столичну агломерацію. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність розроблення концептуальних засад функціонально-просторової організації приміських агломерацій відповідно до сучасних викликів і запропоновано напрями удосконалення містобудівної нормативної бази.

Напрямок проведеного дослідження відповідає зв'язку роботи із науковим програмам зокрема;

Дисертаційне дослідження виконується у межах науково-дослідної роботи кафедри містобудування – «Наукові засади проєктування та реконструкції

містобудівних і ландшафтно-рекреаційних об'єктів» на період 2023-2027 рр. (№ держреєстрації 0123U101174).

Законодавчу складову дисертаційного дослідження складають такі нормативно-правові акти, як: Закон України (далі ЗУ) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» від 09.06.2022р., ЗУ «Про засади державної регіональної політики» від 01.01.2025р., ЗУ «Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру (додатки 2-64 до Порядку)» від 11.01.2025р., ЗУ «Про основи містобудування» від 15.11.2024р., ЗУ «Про архітектурну діяльність» від 15.11.2024р., «Про регулювання містобудівної діяльності» від 09.02.2025р., ЗУ «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» від 31.12.2023. Робота узгоджена з розпорядженнями Кабінету Міністрів України: «Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках», «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки». Дослідження базується на Державні будівельні норми: ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій», ДБН Б.1.1-14:2021 «Склад та зміст містобудівної документації на місцевому рівні». Міжнародні акти, такі як: «Європейська хартія просторового планування», «Територіальний порядок денний 2030».

Наукова проблема, яка вирішується у цій роботі, охоплює питання розвитку сільських територій у приміській зоні великих міст (на прикладі м. Києва) на засадах агломерування, відтак:

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що авторкою вперше:

- розроблено класифікацію сільських територій;
- визначено основні принципи функціонально-планувальної організації сільських територій приміської зони Києва;
- запропоновано створення цифрової платформи інтегрованих даних про сільські території приміської зони Києва, яка може бути адаптованою для інших регіонів України.

Удосконалено: методику формування стратегій сталого розвитку сільських територій, розробки комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад і генеральних планів сільських населених пунктів.

Поглиблено: методичні підходи до дослідження функціонально-планувальної організації сільських територій.

Розширено: уявлення про потенціал ГІС-технологій у справі функціонально-планувальної організації сільських територій;

Уточнено та доповнено: визначення містобудівних понять «сільські території»; «приміська зона»; «функціонально-планувальна організація сільських територій».

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці нового підходу до вивчення сільських територій у контексті просторового планування. Отримані теоретичні та прикладні напрацювання можуть бути використані в міжнародних і національних програмах розвитку сільських регіонів, зокрема під час удосконалення Національного Геопорталу геопросторових даних, будівельних норм, містобудівної документації місцевого рівня та стратегій управління розвитком сільських територій. Також результати дисертаційного дослідження використано при підготовці проєктних пропозицій для участі у двох міжнародних конкурсах з архітектури та містобудування:

– «Taiwan Residential Architecture Award» з проєктом «Sustainable Life in Village Rovzhi» (Тайвань, сертифікат учасника);

– «A4TC – 2022 Architecture Thesis Competition» з проєктом «Yacht-club near Vyshgorod» (Мумбай, сертифікат учасника).

Публікації за результатами дослідження. Результати дисертаційного дослідження опубліковано у 19 наукових працях, у тому числі: 5 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 1 стаття у науковому виданні, що індексується у наукометричній базі Scopus; 13 тез доповідей в збірниках матеріалів наукових конференцій; також автором було зроблено додатково 2 доповіді на науково-практичних конференціях.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Структура роботи складається із анотації, списку публікацій, термінологічного словника, вступу, трьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Результати дослідження викладені на 213 сторінках, включаючи основну текстову частину дисертації зі 188 сторінок, 39 сторінки ілюстрацій, 30 сторінок списку використаних джерел (274 найменувань), а також додатки на 24 сторінках, з них 2 сторінки сертифікатів конкурсів і 1 сторінка довідки впровадження результатів дисертації.

Дисертація має достатньо чітку структуру, висновки логічно витікають із результатів дослідження. Текст дисертаційного дослідження проілюстровано графічним матеріалом, що є невід’ємною частиною архітектурних досліджень та слугує важливим і необхідним його доповненням. Мова викладу дослідження зрозуміла, лаконічна без надмірного використання іншомовних слів та доповнено англomовною анотацією. Розділи дисертації послідовно взаємопов’язані, та кожний завершуються висновками дослідження.

У вступі дисертації висвітлюється актуальність, мета і завдання дослідження, обґрунтовується необхідність виконання даного дослідження, наукова новизна, практична цінність роботи, а також особистий внесок автора у працях, написаних одноосібно та у співавторстві.

Формулювання мети дослідження узгоджується з назвою роботи і відповідає основним результатам дослідження.

Завдання дослідження сформульовано у відповідності до поставленої мети і скеровано на її досягнення. Також достатньо чітко окреслено **об'єкт та предмет дослідження**

У **першому розділі** «Аналіз теоретичного та практичного досвіду функціонально-планувальної організації сільських територій у приміських зонах найкрупніших міст» проведено аналіз сучасного стану досліджень функціонально-планувальної організації сільських територій у приміських зонах найбільших міст. Розглянуто історичний розвиток сільських територій, основні терміни та поняття, а також проаналізовано зарубіжний досвід у цій сфері.

Підрозділ 1.1 «Актуальний стан дослідження функціонально-планувальної організації сільських територій» охоплює аналіз наукових підходів до просторового планування сільських і періурбаністичних територій, нормативно-правову базу, принципи сталого розвитку та управління, з особливою увагою до неоднозначностей у термінології, що потребує уніфікації. Цінним є авторське узагальнення, що вирішення проблем неоднозначного тлумачення поняття сільських територій та їх планування потребує міждисциплінарного підходу. Перспективу становлять дослідження, спрямовані на узгодження підходів до їх класифікації та визначення (с. 38).

Підрозділ 1.2 «Історичний аспект освоєння сільських територій» досліджено еволюцію сільських територій від перших поселень до сучасності, враховано вплив історичних революцій і урбанізації, а також окреслено сучасні виклики — урбанізацію, втрату ідентичності, біорізноманіття та кліматичні зміни.

Підрозділ 1.3 «Обґрунтування і узагальнення термінологічної основи дослідження». Узагальнено термінологічну базу, де виявлено проблеми з визначеннями у нормативних документах. Розкрито недосконалість законодавства щодо єдиного трактування понять «сільські території, приміська зона, функціонально-планувальна організація», при цьому набуваючи іншої інтерпретації залежно від галузі знань. Відтак, дослідниця доповнила терміни авторськими формулюваннями.

У цій площині дослідження, схвальним є представлений аналіз і перелік робіт багатьох науковців різних галузей науки. Також заслуговує на увагу авторська модель «Аналіз стану дослідженості поняття «сільська територія» (Рис. 1.4. с.48),

У підрозділі 1.4 «Аналіз досвіду функціонально-планувальної організації сільських територій у зарубіжних країнах». Наведено досвід Великої Британії, європейських країн і Китаю, виділено ключові фактори успішного розвитку сільських територій — комплексне планування, сталість, транспортну доступність та соціальну орієнтованість — і окреслено адаптовані для України стратегії.

Однак, представлений аналіз зарубіжного досвіду не вповні відображає суть розвитку приміських зон США, Великобританії (ст. 73-79). Представлені ілюстрації недостатньо інформативні, у дуже дрібному нечитабельному масштабі, без умовних позначень, пояснень, аналізу, відсутні посилання на першоджерела.

У другому розділі «Методика дослідження ефективної функціонально-планувальної організації сільських територій у приміській зоні Києва».

З-поміж загальнотеоретичних і спеціалізованих різногалузевих методів авторкою використано і представлено найефективніші методи збору й опрацювання інформації; Обґрунтовано доцільність застосування ГІС-аналізу як методу отримання базових кількісних показників щодо території дослідження та просторового поширення.

Розглянуто методологічні засади та методи дослідження, обґрунтовано вибір підходів, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідження.

У підрозділі 2.1. «Методологічні засади дослідження проблем функціонально-планувальної організації сільських територій». Розглянуто теоретичні підходи до дослідження сільських територій, обґрунтовано необхідність комплексного підходу, визначено основні концепції, дослідження та містобудівні документи, що формують методологічну базу. У цій площині дослідження заслуговують на увагу моделі «Структурно-графічна модель методики дослідження ФПО СТ» (Рис. 2.1.с. 93)

У підрозділі 2.2. «Загальна та спеціальна методика дослідження принципів функціонально-планувальної організації сільських територій у приміській зоні Києва». Описано комплекс методів дослідження (аналіз джерел, історичний, статистичний, картографічний, ГІС-аналіз, моделювання) для досягнення цілей роботи.

У підрозділі 2.3. «Діагностика актуального стану сільських територій у приміській зоні Києва» . Охарактеризовано проблему нечіткості меж приміської зони Києва, запропоновано їх уточнення згідно з межами громад. Проведено SWOT-аналіз обраних територіальних громад.

Схвальним і доречним є представлений аналіз приміської зони Києва за географічною орієнтацією бюджетоутворюючих джерел територій (с.113; с.119).

У підрозділі 2.4. «Типологія сільських територій у приміській зоні Києва». Уточнено модель поясів приміської зони, запропоновано модель поясів

віддаленості, визначено основні чинники впливу та класифікацію сільських територій за різними критеріями.

У третьому розділі *«Заходи з підвищення ефективності функціонально-планувальної організації сільських територій у приміській зоні Києва»*, запропоновано принципи ефективної функціонально-планувальної організації, розроблено функціонально-планувальну модель сільських територій із використанням ГІС-технологій та надано рекомендації щодо її практичного впровадження. Основні положення взаємозв'язку урбанізованих, аграрних та рекреаційних ландшафтів що розкриті у другому розділі є основою обґрунтування їх подальшого перетворення та охорони у третьому розділі.

У підрозділі 3.1. *«Принципи функціонально-планувальної організації сільських територій»*, сформульовано базові принципи планування: сталий розвиток, екологічна безпека, соціальна справедливість і економічна ефективність. Обґрунтовано їхню роль у збалансованому розвитку міста і села.

У підрозділ 3.2. *«Моделі функціонально-планувальної організації сільських територій приміської зони Києва»*, представлено моделі планувальної організації сільських територій приміської зони Києва, розроблені з урахуванням регіональної специфіки та ГІС-аналізу. Наведено приклади проектних рішень для сіл Пірнове та Ровжі.

У підрозділ 3.3. *«Рекомендації щодо впровадження ГІС-технологій у функціонально-планувальну організацію сільських територій»*, розроблено рекомендації для реалізації моделей у практиці планування, з урахуванням організаційних, фінансових та правових аспектів. Запропоновано механізми моніторингу ефективності та гнучкого адаптування моделей до змін.

Висновки дисертаційного дослідження доповнюють отримані результати і підтверджують, що окреслені завдання вирішено у повному обсязі.

Узагальнюючи оцінку представленої роботи, можна виділити її основні **теоретико-методичні здобутки:**

1. У центрі уваги дослідження опинилося актуальне питання розвитку сільських територій, розташованих у приміській зоні великих міст, що набуває особливої значущості в сучасних умовах взаємозалежності міських агломерацій і природно-ресурсного середовища. Розроблено уніфіковані підходи до функціонально-планувальної організації сільських територій у приміській зоні Києва, а також методики їх аналізу, оцінки стану, розробки та обґрунтування проектних рішень. Це сприяє більш якісному просторовому плануванню та створенню оптимального, комфортного середовища для життя та діяльності населення.

2. Авторкою запропоновано поділ за трьома поясами віддаленості – прилеглі, напівпериферійні та периферійні сільські території. Проведено комплексну діагностику сільських територій у приміській зоні Києва, зокрема виконано SWOT-аналіз с. Ровжі та с. Пірнове, що дозволив виявити основні проблеми, сильні та слабкі сторони, можливості й загрози розвитку. З'ясовано, що інфраструктура не відповідає сучасним потребам: стрімка житлова забудова не забезпечується належною соціальною інфраструктурою, деградує ландшафтно-рекреаційне середовище, а транспортна мережа залишається нерозвиненою.

3. Сформульовано основні принципи гармонійного просторового зонування, серед яких – екологічна збалансованість, інтегрований підхід, адаптивність, участь громади та економічна доцільність. Запропоновано функціональний поділ територій на такі типи зон: житлові, аграрні, природоохоронні, транспортно-інфраструктурні, а також зони для реабілітації та відновлення.

Загалом позитивно оцінюючи наукове дослідження варто зазначити деякі **дискусійні положення, зауваження та побажання:**

1. У Розділі 1. Підрозділ 1.2. «Історичний аспект освоєння сільських територій» представлений авторкою загальний екскурс еволюції сільських територій від часів неолітичної революції (це приблизно 10 000 років тому) та Давнього Єгипту (ст. 40) видається зайвим і таким, що не містить новизни до задекларованої теми дослідження. Натомість у дослідженні варто було б більше проаналізувати трансформації сільських територій періоду 50 - 60 х років ХХст.

2. Не зрозумілими є критерії, на основі яких авторка проводить аналіз, та формулює принципи, моделі, і рекомендації щодо функціонально-планувальної організації сільських територій приміської зони Києва. Робота мала б вищу практичну і наукову цінність, якби було визначено вагомість тих чи інших чинників, або встановлена хоча б приблизна їхня пріоритетність.

3. У запропонованому здобувачкою функціональному поділі територій на зони: житлові, аграрні, природоохоронні, транспортно-інфраструктурні, зони для реабілітації та відновлення - очевидно не вистачає виробничих зон, які можуть дуже суттєво впливати на розвиток територій.

Окремі підрозділи перенасичені зайвою інформацією, зокрема надто детальними описами історичної складової сіл Пирнівської ОТГ(ст.129 -133), та села Ровжі (ст. 137, 140, 143).

4. У дисертації є посилання на 274 джерела інформації, однак далеко не всі згадані здобувачкою автори публікацій внесли помітний вклад саме в теорію функціонально-планувальної організації сільських територій приміських зон крупних міст. Слід зазначити, що авторка оперує посиланнями здебільшого на київських авторів, і звертає недостатньо уваги на наукові доробки інших науковців-дослідників сільських територій, зокрема авторів Полтавської і Львівської архітектурних шкіл. Наприклад монографія проф. Б.Черкеса «Город и аграрная среда» могла б стати для даної роботи доречним теоретичним підґрунтям.

5. Оформлення списку джерел дещо відрізняється від чинних вимог.

Надані зауваження та побажання не знижують в цілому позитивної оцінки даної роботи, а навпаки, свідчать про актуальність і своєчасність роботи, про дійсно непідробний інтерес, який вона викликає, а також окреслює можливі подальші перспективні напрямки досліджень здобувачки.

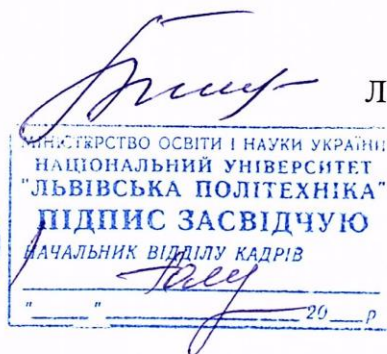
Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії ...» дослідження Михіденко Марти Олександрівни на тему: «Принципи функціонально-планувальної організації сільських територій у приміській зоні м. Києва», відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», зокрема пп. 5, 6, 7, 8, 9. Дисертація виконана з дотриманням правил академічної доброчесності, є самостійною, завершеною науковою роботою. Отримані результати свідчать про значний внесок авторки у сучасну науку.

Загальний висновок: здобувачка оволоділа методологією наукової творчості та показала високий рівень вирішення поставленого наукового завдання. Вважаю, що представлене дисертаційне дослідження Михіденко Марти Олександрівни на тему «Принципи функціонально-планувальної організації сільських територій у приміській зоні м. Києва», є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто. Висунуті нею наукові положення та отримані нові науково обґрунтовані теоретичні й прикладні результати є важливими для галузі знань

архітектури та будівництва, та у сукупності розв'язують важливу науково-теоретичну та практичну проблему розвитку функціонально-планувальної організації сільських територій у приміських зонах великих міст, особливо на Післяпереможний, повоєнний період на засадах агломерування. Тема і зміст відповідають спеціальності 191 - архітектура та містобудування.

Враховуючи актуальність теми дисертації, обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у роботі, їх новизну та практичну цінність, повноту викладення матеріалу в наукових публікаціях та відсутність порушень академічної доброчесності, вважаю, що дисертаційна робота заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам Наказу № 40 МОН України від 12.01.2017 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 31.05.2019) та Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами № 341 від 21.03.2022) а її авторка Михіденко Марта Олександрівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 - архітектура та містобудування (галузь знань 19 - архітектура та будівництво).

Кандидат арх., доцентка
доцентка кафедри містобудування
Інституту архітектури та дизайну
НУ «Львівська політехніка»

Л.Б.

Гнесь